

Ett fästeröl i Tanum 1819

Ur boken Kvinnor Präster Torpare Bönder

Utgiven 1962 av Sven Rydstrand

I juli månad år 1819 rustades det till fästeröl i Tanums prostagård. Den gamle och i bygden mycket avhållne prosten och teologie doktorn Gomer Brunius skulle med all den högtidlighet han förmådde och stunden krävde lova bort sin dotter Lotta – en bland de nio i barnaskaran – till en gammal kapten vid namn von Segebaden. Prostinnan, den arbetsamma och dygdiga Marianna Rodhe, hade mycket att bestyra till fästerölet. Det blev visst också ett gästabud, som varade i flera dagar och gav återklang över hela bygden. Ännu är det inte riktigt glömt.

Det samlades alltså mycket folk i prostagårdssalen dessa dagar, men det var kanske mest herrskap. Där fanns troligen flera av prästfamiljerna från de närliggande socknarna. Där fanns häradshövding Unger på Kragenäs och lantmätare Bogenholm m.fl. Säkert fanns där också en eller annan bonde från bygden eller grannsocknarna. Ja, en sådan fanns där åtminstone, och det var den gemytliga "**Ola i Sobbholt**", poeten, som plötsligt trädde in i salen och sjöng en visa av följande lydelse på äkta Stångenäsmål:

*Purgass, ja stier se dristit på
i stövå här å tor diskurere,
far mor därhemma sa: Ola gå,
gå no te prästgårn å gratulere.
Å ynske trevne
å all vällevne,
ja, be Vår Herre han må välsegne
di onge två!*

*Ja, hu sa sen, att de sövert va,
att Doktorn skulle si tös börtlöva
å de ma kaptin von Segerbla.
Ja minns, han butte på Säm i stöva.
Han va då role,
me ham ja tole
berätta hölles ja brogga jole,
ja, han va bra!*

*No, jösses, tack då far längesin,
å gi er löcke på dinne jole!
I va då lyttnant, ä no kaptin
men ja e inno densamme Ola,
söm väl Er unner
e löcka runner,
å gull å sölver i store tunner,
de ska I ha!*

*No, mi mamsell, ja kun fülle tru,
att I ble le ad att ensam vandre.
Så rask e tös plö bli rask e bru,*

*de har jä funne så väl söm andre.
Når hu vell svänge,
i köget sprengte,
så blir de mad tå all Guss valsegne
i fad å krus.*

*Men hö e de? Körs de lokter gött,
se här e pons utta bægge slauve.
No kläjjer de ti min hele skrött,
Ja ber er, kaptten, I må behauve
att slö i stoben
å gi den togen,
söm våuvar här in ti härrskabshoben
å be öm vått!*

*No si, hå vackeri dä sköller rött,
å glase ä sum tå bar dimanten.
Å jamej, hö de smager sött,
no, de va nött far den gamle fanten.
Ja, dinne vare
ä tå den rare,
sum plö frå Spanjen i buttlar fare
ma lacke rött.*

*Ja, skål, herr Doktor! I ä en kär,
sum kunnat russla å skaffa föa.
Ja, där sum för bare uty vär,
där växer no både hö å gröa.
Å dokterinna
hu ä e kvinna,
sum ha kun rosslat bå ud å inne
i sine dar!*

*Se, mamsell Ulla hu sörsen går
å våuvar knappt uppå söstre skua.
Men vänta hölt, innå kort ja spår,
se kommer friare mä fjär i lua.
Då blir dä more,
då dugas bole
mä allt sum växer på dinne jole,
å glase går!*

*Farväl, mett herrskab! Farlad mett snack!
Ja tör ej länger här diskurere.
Ja, Gu välsign der, I ska ha tack!
Farväl, herr kaptin! Ja sir ej mere.
Må töse rare
ej vine spare,
men ji der träjjet tå flaska klare!
Å no: gonatt!*

Vem var han, denne enkle bonde, som med en sådan strålande hjärtlig visa kunde skapa trevnad och feststämning vid förlovningskalaset i Tanums prostagård? Ja, därom har de lärda forskarna inte kunnat ge något som helst besked. Av språket och stilen att döma kan han emellertid ha varit från Stångenäs eller Sotenäs härad, åtminstone enligt vad den kände dialekt- och språkforskaren doktor Nihlén på 1890-talet kunde fastslå. Och då faller tanken osökt på bonden och skalden Christen Olsson i Mellby, Bro socken, som just under åren 1800–1840 allra bäst höll på med att strö visor och dikter av olika slag omkring sig. Frans Busch, som upptecknat visan på 1890-talet, har märkligt nog också funnit densamma i Bro socken. Och just på gården Norr Häller, den gård som Christen Olsson ägde och brukade i början av 1800-talet, var det som Busch gjorde detta fynd.

Det var gårdsägarinnan på Häller, fru Ulla Gerle, född Ström, som hade denna visa i avskrift och lämnade den till Busch. Den blev på så sätt tryckt i samlingen "**Bohuslänska folkmålsdikter**", som Busch utgav. Men fru Gerle tycks inte ha haft någon kännedom om, vem som var visans författare. Inte heller har hon för upptecknaren kunnat redogöra för varifrån hon fått avskriften av densamma. Självt kände hon säkerligen inte alls till "**Christen i Mellby**", eftersom hon var betydligt yngre än denne och inflyttad till Bro från Tossene socken c:a tjugo år efter Christens död. Hade fru Gerle haft den ringaste aning om bondeskalden i Bro, hade hon säkerligen hänvisat Busch till riksdagsmannen A. P. Hylander på Röe, som i sin ägo hade stora samlingar av Christens dikter. Tyvärr dog Busch plötsligt mitt i sitt uppteckningsarbete och innan han hunnit knyta kontakt med Hylander, vilket man livligt måste beklaga, ty Hylanders samlingar blev sedan delvis förstörda.

Ett närmare studium av den här meddelade visan av "Ola i Sobbholt" visar emellertid att den näst sista strofen helt överensstämmer med en strof, som ingår i en av Christens bröllopsvisor, nämligen den som börjar så här: "*De va öm våren, jyst ve den ti. . .*". Den är diktad vid ett bröllop på Ferlev i Bro socken år 1811. Och det kan ju även lätt konstateras, att både stilen och innehållet i båda dessa visor mycket överensstämmer. Allt talar för, att de båda visorna skrivits av samma hand.

Fanns det då några förbindelser mellan den enkle bondeskalden i Bro och Tanums prostagård? Ja, därom vet vi inte mycket. Men just omkring år 1800, då Christen gifte sig och därvid hade åtskilligt att göra med både präster och domare, verkade en mycket folklig prästman i Bro, nämligen pastorsadjunkten Hans Josias Rodhe. Han var broder till prostinnan Brunius i Tanum, och han har säkert haft intresse för att introducera Christen hos sin svåger och de övriga herrskaperna i Tanum. En sådan förmodan blir ännu mera försvarlig, då man vet att Christen var med på många bröllop och begravningar i mellersta Bohuslän och därvid även skrev religiösa poem, som han undertecknade med sitt riktiga namn. Vad var då naturligare än att han kunde hitta på att använda sig av pseudonymen "Ola i Sobbholt", när det gällde mera lustiga och kanske för många på den tiden smått anstötliga visor. Men vem som än dolde sig bakom "Ola i Sobbholt", så var det dock en konstnär och en god kännare av allmogens liv och språk i dessa bygder. Och genom denna visa, som verkar så äkta i sitt tonfall, har åt oss bevarats en intressant bild från den gamla tiden.